

ANALIZA EFICIENȚEI ECONOMICE ȘI A COMPETITIVITĂȚII COMERTULUI EXTERIOR ROMÂNESC PRIN CASELE DE COMERT DIN ROMÂNIA

Ec. drd. Emanuel Ștefan Marinescu

UZINEXPORT S.A. București

Abstract: *The paper delineates de facto the genuine aftermath of the scientific researches consigned to this specific section of Romanian economy, i.e. the international trade in between 1989 – 2005. The very novelty inheres in approaching this theme via the standpoint of Romanian trade houses, which can particularly provide it with certain dissimilar substantiality, as considered in terms of our anticipated adhering to the EU. The unambiguous aim of our investigation has been to subtract, out of the gross multitude of Romanian and international archives that we be at liberty to peruse, the most commanding prerequisites of Romanian international trade policies with immediate concern in the future of the Community, through the viewpoint of trade houses.*

- **Schimbari structurale ale comerțului exterior românesc în perioada 1990-2005**

La începutul perioadei de tranziție politicile comerciale ale României au fost orientate în două direcții opuse:

1. liberalizarea tranzacțiilor internaționale (la începutul anilor '90) prin eliminarea monopolului de stat,
2. intensificarea restricțiilor în principal în perioada 1994 – 1996, pentru a controla deficitul comercial.

Din punct de vedere structural, comerțul exterior este caracterizat prin existența atât a activităților intensive în forța de muncă, cât și a celor care prezintă un grad ridicat de prelucrare. Forța de muncă ieftină existentă în economia României a creat un anumit avantaj comparativ pentru produsele interne, în special pentru cele din industria ușoară, prelucrarea lemnului ind. textilă și încălțăminte. (în prezent aprox. 80% lucrează exclusiv pentru export.).

- **Evoluția caselor de comerț în perioada de tranziție**

De-a lungul perioadei de tranziție, politicile adoptate pentru ajustarea schimburilor comerciale internaționale au avut ca obiectiv diversificarea geografică a comerțului și restructurarea sectorială, pe ramuri ale industriei, a bunurilor și serviciilor comercializate.

Primul obiectiv s-a putut realiza fara dificultati majore, exporturile României fiind deja orientate într-o masura apreciabila, înca din perioada socialista, catre pietele vestice.

Inca de la inceputul anilor '70 deschiderea Romaniei catre pietele vestice a fost atat de puternica incat a creat disensiuni in cadrul CAER.Deschiderea comerciala spre vest a fost astfel puternic favorizata de aceste disensiuni , culminand cu deschiderea catre SUA care s-a dovedit un partener comercial important care prin dimensiuni si putere economica reprezenta un sprijin în calea ideii de deschidere .

Asa cum am prezentat in capitolul anterior singurele întreprinderi care aveau posibilitatea sa efectueze operatiuni de comert exterior erau casele de comert.

20 de ani “de studiu” pe piata externa au creat puternice relatii de afaceri cimentate de profesionalitatea negociatorilor romani , relatii care s-au pastrat pana astazi .

Schimbarea structurii bunurilor exportate a fost însa mult mai dificila deoarece aceasta este conditionata de viteza de restructurare a activitatii economice de ansamblu, în special în ceea ce priveste exporturile. Dupa aproape zece ani de transformari economice, comertul exterior al României poate fi caracterizat prin urmatoarele elemente:

1.) cresterea continua a proportiei comertului exterior în PIB

Fata de nivelul existent la începutul perioadei de tranzitie, volumul comercializat prin schimburile internationale (exporturi, respectiv importuri) a înregistrat o tendinta crescatoare de-a lungul timpului, ponderea sa în PIB crescând de la 40.21% în 1990 la 61% în 1998.

Aceasta tendinta este rezultatul direct al politicilor de liberalizare a comertului exterior, al caror obiectiv a fost deschiderea economiei Românesti catre pietele mondiale. În acelasi timp însa, ponderea crescatoare a schimburilor comerciale în PIB este în egala masura consecinta declinului înregistrat de Produsul Intern an României în termeni reali. În plus, rata de crestere a importurilor este în permanenta superioara celei aferente volumului de exporturi. Politicile de liberalizare a comertului exterior au favorizat asadar afluxul de marfuri din exterior, în timp ce cantitatea de bunuri exportata a ramas la un nivel destul de scazut.

2.) un nivel relativ constant al tranzactiilor comerciale

Cresterea ponderii pe care comertul exterior o are în PIB este însotita, în ultimii trei ani, de o stabilizare relativa a volumului tranzactiilor, care se situeaza în jurul valorii de USD 20000 milioane anual .

Acest nivel corespunde unui deficit comercial de circa 15% din volumul total al comertului ceea ce este echivalent cu existenta unei sub-capacitati de export în economia României, comparativ cu volumul de importuri.(mult mai scumpe in vederea retehnologizarii si modernizarii capacitatilor industriale).

În condiții normale, un deficit al balanței comerciale nu implică doar un nivel scăzut de eficiență în economie.

Prin urmare, România este în prezent un importator net al cărui deficit comercial este dificil de acoperit. Dacă economia nu va cunoaște o restructurare rapidă și de anvergură, deficitul actual va eroda și mai mult venitul național și importurile vor trebui reduse drastic, ceea ce va avea implicații negative asupra gradului de modernizare tehnologică a întregii activități economice.

Intrucât o pondere importantă a importurilor este reprezentată de echipamentele tehnologice, pe când cea mai mare parte a exporturilor se realizează în industria ușoară și cea siderurgică, rezultă că gradul de competitivitate al economiei este destul de scăzut.

Exporturile de bunuri aparținând industriei ușoare sunt caracterizate printr-un nivel redus al forței de muncă incorporate în produsul finit și, în același timp, o pondere scăzută a capitalului fizic utilizat în procesul de fabricație. Industria siderurgică, deși intensivă în capital, are un grad redus de prelucrare, produsele obținute în acest sector reprezentând în general bunuri intermediare.

Aceste particularități sunt și mai evidente dacă este analizat gradul de acoperire al importurilor de către exporturi. Deși tendința acestui indicator este ușor crescătoare, evoluția sa arată capacitatea redusă a economiei de a asigura un nivel superior al exporturilor pentru un volum dat al importurilor. Această situație este consecința gradului înalt de dependență al economiei de importuri, reflectat de valoarea medie a elasticității PIB-ului în funcție de importuri și exporturi.

În medie, de-a lungul perioadei de tranziție, pentru a produce o unitate suplimentară de PIB - 1 USD – a fost necesar un volum de importuri de 0.532 USD, în timp ce numai 0.405 USD din acea unitate produsă au putut fi exportați. Prin urmare, potențialul de export al economiei este destul de limitat și chiar în cazul unei creșteri de PIB (în condițiile economice actuale) deficitul comercial nu se va reduce.

Nu există nicio ameliorare efectivă a regimului comercial, chiar și în situația în care România nu ar fi cunoscut declinul economic din anii de tranziție luți în calcul și anume deficitul cumulativ efectiv 1991 – 1998 se ridică la 19157 milioane USD, în timp ce nivelul simulat al acestui indicator este de 18952 milioane USD. (INS)

În consecință, structura actuală a economiei românești, chiar dacă ar fi fost capabilă să înregistreze o creștere în termeni reali, nu a reușit să reducă nivelul deficitului comercial. România a continuat să fie dependentă de importuri într-o măsură importantă (în special energie și materii prime în primii șase ani ai tranziției, respectiv echipamente și tehnologie ,

pana în momentul de fata), însa economia nu este capabila nici astazi la 15 ani de la momentul 0 ca sa transforme aceste importuri în bunuri exportate la un nivel acceptabil.

- **Cresterea proportiei sectorului privat în tranzactiile comerciale externe**

Fata de tendinta generala de evolutie a economiei, se constata o crestere a contributiei sectorului privat în volumul total al comertului exterior. Aceasta particularitate trebuie însa interpretata cu precautie din doua motive:

- în primul rând, aceasta contributie a fost stationara în ultimii 10 ani;
- în al doilea rând, o parte importanta a bunurilor exportate de catre firmele private sunt de fapt produse în întreprinderile de stat. Sectorul privat este de multe ori intermediarul tranzactiilor, nu si producatorul bunurilor respective- vezi Casele de comert.

Caracteristicile de mai sus conduc logic la urmatoarele concluzii referitoare la activitatea de comert exterior a României:

- 1) Liberalizarea comertului exterior este practic completa si ea a determinat, împreuna cu liberalizarea preturilor, o crestere a tranzactiilor comerciale ale economiei.
- 2) Liberalizarea preturilor si a comertului, desi necesara, este incompleta fara o restructurare profunda a întregii activitati, aceasta din urma fiind menita sa echilibreze volumul importurilor cu volumul exporturilor.
- 3) Insuficienta restructurare a economiei face ca România sa ramâna în continuare un *importator net* care înregistreaza un deficit comercial permanent; acoperirea acestui deficit fiind dificila deoarece intrarile de capital strain ramân în continuare modeste. Dificultatea de a împrumuta pe pietele externe de capital este rezultatul unor politici inadecvate de investitii.
- 4) O ameliorare semnificativa a regimului comertului exterior nu este posibila fara adoptarea unor politici corespunzatoare care sa determine o ajustare geografica si structurala a bunurilor comercializate

Comertul exterior reprezinta unul dintre cele mai mari si mai importante domenii ale reformei economice in tarile dezvoltate .

Romania a adoptat o serie de politici economice destinate ajustarii geografice a schimburilor sale comerciale si menite sa amelioreze termenii comertului printr-o restructurare inter-ramuri a bunurilor exportate. Romania ramane in prezent un importator net care inregistreaza un deficit comercial permanent .

Acest lucru este determinat de insuficienta restructurare a economiei si ponderii ridicate a întreprinderilor de stat in producerea bunurilor destinate exportului .

Analiza evolutiei si a situatiei existente în prezent în sfera comerțului exterior al României conduce la o serie de concluzii referitoare la potentialul efectiv al economiei în cadrul international al tranzactiilor comerciale:

1.Capacitatea de tranzactionare este limitata de un nivel ridicat de ineficienta a activitatilor economice, importurile si exporturile înregistrând un nivel stationar la care valoarea bunurilor importate depaseste cu 15% valoarea totala a exporturilor.

Deficitul corespunzator afecteaza din ce în ce mai mult balanta de plati datorita ineficientei politicilor de promovare a investitiilor straine si datorita nivelului redus de credibilitate a întregului pachet de politici economice.

2. In prima decada a tranzitiei comerțul exterior al României a cunoscut un proces complex de adaptare.

A avut loc reorientarea geografica a schimburilor comerciale, astfel încât cea mai mare parte a acestora se deruleaza cu tarile dezvoltate, în cadrul carora Uniunea Europeana este cel mai important partener. In acelasi timp, a fost adoptata o noua structura a bunurilor comercializate, în scopul valorificarii maxime a avantajelor comparative ale economiei.

3. Desi semnificativ reorientat, comerțul exterior al României continua sa fie instabil, insuficient restructurat si mai putin competitiv decât cel al altor tari în tranzitie. Consecinta - România a pierdut o parte apreciabila a pietelor din vestul Europei, multe dintre acestea fiind parteneri traditionali în perioada socialista. Aceasta situatie este determinata de insuficienta ameliorare a regimului comercial extern si a calitatii reduse a produselor destinate exportului .

4.Structura bunurilor comercializate releva un grad înalt de substitutie a importurilor pentru ca o proportie importanta a importurilor reprezinta bunuri care sunt de asemenea exportate. Importul de tehnologii, desi semnificativ, nu induce o restructurare eficienta a activitatilor industriale, sectorul cu cea mai mare contributie la comerțul exterior , in ultima instanta privatizat in graba la insistenta forurilor internationale financiare si cu sprijinul interesat al marilor corporatii transnationale si implicit al UE .

In consecinta, fara o ameliorare considerabila a eficientei, potentialul de dezvoltare al economiei ramâne sub nivelul optim. Comerțul exterior nu contribuie suficient la cresterea economica si, în acelasi timp, economia nu este capabila sa se redreseze suficient pentru a îmbunatati regimul comercial al schimburilor internationale.

5.Factorii economici care determina dinamica importurilor si a exporturilor sunt, în cea mai mare parte, de natura conjuncturala.

Fluctuatiile ratei de schimb si inflatia influenteaza într-o mare masura nivelul bunurilor tranzactionate. Importurile au un comportament relativ normal din punct de vedere economic,

cererea consumatorilor si a producatorilor având un rol esential în cantitatea de bunuri achizitionata de pe pietele externe. Dimpotriva, exporturile sunt influentate de factori ocazionali (TVA, Multiplicatorul Monetar), ceea ce denota existenta unui cadru economic inadecvat si deci a unor politici inconsistente de stimulare a activitatilor de export. In functie de aceste particularitati, o ameliorare semnificativa a capacitatii de comercializare externa nu va fi posibila fara schimbari de anvergura ale structurii actuale a activitatilor economice, cu un accent important pus pe reformele structurale. Transformarile tranzitionale au fost definitive în România: întreprinderile foste de stat nu mai beneficiaza de privilegiile de tip monopolist dar se bucura inca de un grad ridicat de protectionism din partea guvernului sub forma subventiilor indirecte, permisivitatea acumularii de arierate si anulara datoriilor; sectorul privat este insuficient dezvoltat in aria întreprinderilor mici si mijlocii, iar contributia sa la comertul exterior consta în principal în activitati de intermediere a tranzactiilor între producatorii interni si externi; restructurarea institutionala este lenta, cadrul legislativ inadecvat, iar politicile de promovare a comertului ineficiente .

Balanta comerciala nu poate fi reechilibrata atât timp cât împrumuturile externe sunt utilizate în mod ineficient, alterând credibilitatea politicilor guvernamentale si implicit accesul investitorilor straini în economie. Politica cursului de schimb trebuie sa stimuleze exporturile, dar acest lucru este posibil numai daca aprecierea respectiv deprecierea este integral determinata de performanta economica a sectorului productiv.

Compozitia importurilor trebuie sa reflecte într-o masura mai mare potentialul economiei: un regim comercial orientat pe resurse este benefic doar daca aceste resurse nu sunt directionate catre activitati mai putin eficiente. Statul trebuie sa-si reduca si sa elimine interventia în economie prin asigurarea de imputuri la preturi cvasi-subsventionate, permitând deplina competitie între agentii economici privati si publici, fapt care va conduce la îmbunatatirea competitivitatii de ansamblu a tarii pe piata externa.

Exporturile nu pot fi influentate în mod direct de catre stat, dar un set eficient de masuri destinate promovarii acestei activitati este imperios necesar: acordarea de credite speciale sau cu dobânda redusa, curs de schimb preferential, reduceri si exceptari de taxe, facilitati fiscale, etc.

Obisnuite sa lucreze pe o piata concurentiala firmele romanesti de comert exterior nu au avut decat sa extrapoleze tacticile de lucru pe piata interna , singurele probleme fiind determinate –cel putin in prima parte –de lipsa unei legislatii adecvate , precum si de lipsa unor surse de plata constante a beneficiarilor romani.

Aceste probleme au fost repede surclasate .In fata concurentei acerbe a societatilor transnationale si a marilor grupuri industriale straine – in orice domeniu – casele de comert romane trebuie sa lupte cu birocratia romana si cu legislatia extrem de rigida . Firmele transnationale prospera pe piata romaneasca si beneficiaza de avantaje care in alte state ar fi considerate ca neconcurentiale in timp ce casele de comert romanesti nu beneficiaza de nici un sprijin din partea statului roman cu toate ca au negociat si realizat in proportie de 90% din modernizarea industriei romanesti si au facut cunoscuta industria romaneasca pe plan mondial prin negociere directa in lipsa oricarui mijloc promotional chiar si in perioada 1990-2000.